

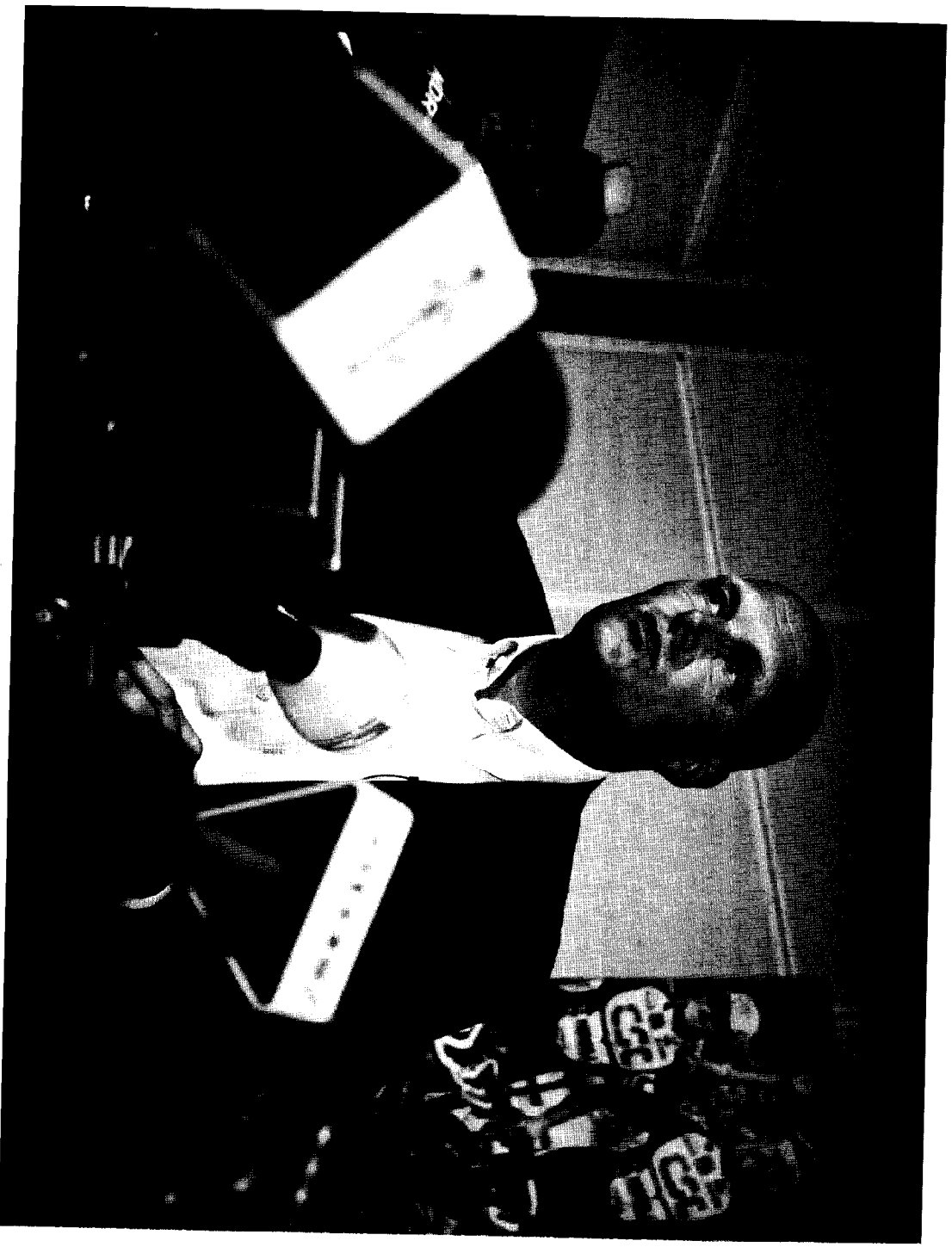
Bjarne Riis og supermaksimen

En lind strøm af dopingbekendelser har lydt fra cykelryttere hvor mantraet har været ”Jeg har taget doping, og det undskylder jeg.” Bjarne Riis angrede ikke, men gør det nødvendigtvis hans bekendelse til en dårlig en af slagsen? Nej, ikke hvis man som Riis har en supermaksime som slår de andre af banen.

Af Ole Tøgeby Professor i dansk sprog ved Afdeling for Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet.

I 1996 vandt Bjarne Riis Tour de France og lod sig hylde i en sådan grad at man på vejene i Danmark kunne læse: *Bjarne er gud*. I 1998 blev han så af Line Baun Danielsen spurgt om han havde været dopet, og han svarede: ”Jeg er aldrig blevet testet positiv”.

Foto: Polfoto

Det sande før det informative

Dette er en sag for Grice. Den engelsk-amerikanske filosof H.P. Grices første kooperationsmaksime lyder: *Gør din indlæg så informativt som kræves (før det giver formål med samtalen), og gør ikke dit indlæg mere informativt end det kræves*. Det er klart for alle at Riis her ikke opfylder dette krav om at være så informativ som krævet, for det ville jo være enten at sige: "Nej, jeg var ikke dopet" eller at sige: "Ja, jeg var dopet". Han forbyrder sig mod denne første maksime fordi det er vigtigere for ham at overholde Grices anden maksime, der lyder: *Sig ikke hvad du tror er usandt, og sig ikke hvad du mangler passende evidens for*. Selvom Bjarne Riis faktisk havde været dopet i 1996, er det ikke usandt at han aldrig havde været testet positiv. Og omvendt, hvis han ikke havde været dopet, kunne han bare have sagt: "Jeg var ikke dopet".

I dagene efter pressekonferencen var der mange mennesker, med kommunikations-eksperthen Jess Myrthu i spidsen, der mente at Bjarne Riis ikke var troværdig og at han burde angre og have sagt hvem der gav ham stofferne.

Denne mekanisme kender alle mennesker, så når Riis ikke var så informativ som det krævedes for det givne formål, regnede vi i 1998 ud at han nok var dopet i 1996, men at kontrollen ikke havde kunnet fange ham. Da Riis senere udtrykkeligt blev bedt om at sige sætningen, udtalte han faktisk (men altså efter dikta) ordene: "Jeg var ikke dopet". Og da vidste vi alle at han løj eller måske blot citerede. Og det vidste han godt at vi vidste. Han var jo ikke naiv.

Den uprigtige bekendelse

Den 25. maj 2007 gik Bjarne Riis så til bekendelse og indrømmede: "Jeg har taget doping. Jeg har taget epo", og han stillede dernæst op til halvanden times pressekonference hvor han svarede på journalisteres spørgsmål: "Hvordan har du det når du tænker tilbage til 1996? Skal du have frataget din titel? Spiller sandheden ikke nogen rolle for dig? Hvorfor har du løjet i 11 år?"

I dagene efter pressekonferencen var der mange mennesker, med kommunikationseksperthen Jess Myrthu i spidsen, der mente at Bjarne Riis ikke var troværdig, at hans undskyldning ikke virkede lige så oprigtig som Christian Poulsens undskyldning efter den famøse mavepuster i landskampen mod Sverige, og at han burde angre og have sagt hvem der gav ham stofferne, og hvordan det var organiseret. Politiken skrev i sin reportage dagen efter tilfældsen: "Det var i en

periode en del af min hverdag. Jeg købte det selv. Ingen hjælp mig", siger Bjarne Riis der forklarer at han fra 1993 til 1998 gjorde "som alle andre". Men her refererer journalisten galt. Det han sagde, var faktisk: "Jeg kan ikke lave en tilståelse på Ivans eller Tylers vegne. (...) Men jeg kan ikke lave om på at der har været ryttere der har gjort noget på egen hånd. Det de har gjort, har været umuligt at kontrollere dengang."

Riis siger ikke at Ivan Basso og Tyler Hamilton tog doping, men kun at det er deres sag om de vil stå frem og bekende noget. Han siger: "Jeg vil sige undskyld, og alligevel så vil jeg håbe at de [tilskuerne, red.] har haft en god oplevelse. Jeg gjorde mit bedste." Tværtimod mener han: "Men en ting ligger fast, jeg må tilstå at jeg ikke giver noget som helst for bekendelser der enten er tilskyndet af personlig fortieneste eller behovet for at give andre skylden for de fejl de selv har begået. Jeg har altid selv taget ansvar for mit eget liv." – Det er jo pudsigt at han bruger ordet *tilstå* om noget som ikke er en forbyrdelse eller på nogen måde umoralsk. Det han mener, er vel at de bekendelser som den politiske og moralske korrekthed kræver, er uprigtige og skader mere end de gavner.

Den rituelle bekendelse

Bjarne Riis siger udtrykkeligt i sine svar at han ikke er naiv. Han vidste godt at alle efter interviewet i 1998 vidste at han havde taget doping i 1996. Men hvortfor fortæller han det så, og hvordan opfylder han den tredje kommunikationsmaksime, som siger: *Vær relevant?* Det gør han ved i stedet for sproghandlingen en oplysning, *Jeg har taget doping*, at udføre handlingen en rituel bekendelse: *Nu indrømmer jeg det*.

Bjarne Riis: "Men en ting ligger fast, jeg må tilstå at jeg ikke giver noget som helst for bekendelser der enten er tilskyndet af personlig fortjeneste eller behovet for at give andre skylden for de fejl de selv har begået. Jeg har altid selv taget ansvar for mit eget liv."

Og hvad er så relevansen for journalisterne ved denne bekendelse? Jo, de kan træde ind i rollen som forhørsledere der skal få Riis til at angre og angive sine medsamsvorne. De har midler til at få folk til at tale. "Hvad siger din gamle far til det? Har du sagt det til dine sønner? Spiller sandheden ikke nogen rolle for dig? Men Bjarne Riis bryder ikke sammen.

Hans hensigt er kun at overleve som ejer af Team CSC. I det hele taget

mener han ikke at man skal lave bekendelser om sin fortid; den kan man alligevel ikke ændre. Dengang var spillereglerne at alt hvad der ikke blev opdaget, var tilladt, og det glædt alle. Det var fair play så der er ikke noget at tilstå. Og det gør han lysende klart for dem der ser udsendelsen idet han til punkt og prikke overholder den fjerde maksime, som lyder: *Vær gennemskuelig*.” Jeg har selv været en rytter i den periode som i øjeblikket står til debat. Og jeg har været det på de vilkår der nu en gang var for sporten dengang.” Efter hans mening er journalisterne ikke løsningen, men problemet: ”Alle taler om at der skal ryddes op. Hvem er det virkelig der gør noget? Er det dem der kræver den daglige sensation for at sælge aviser eller bøger og kræver at alle høj som lav der har noget på samvittigheden, skal stå frem i lyset så vores sport på ny skal se tilbage i stedet for at se fremad”

Man må ikke sladre

Riis har nemlig andre værdier end journalisternes Grice-maksimer om sandhed og informativitet; det der styrer ham, er en uskreven supermaksime der overtrumfer de fire andre: *Man må ikke sladre*. Selv om han måske vidste at modstandere og holdkammerater også tog doping i 1996, så må man efter denne regel ikke sige det til udenforstående. Det er jo kun på denne måde man stadig kan overleve i miljøet. Hvis han skal beholde sine sponsorer og samarbejdspartners tillid, så må de kunne stole på at han aldrig vil angive *dem*. Og det overbeviser han dem kun om ved ikke at angive rytterne og lederne fra dengang som han måtte vide noget om.

Riis har nemlig andre værdier end journalisternes Grice-maksimer om sandhed og informativitet; det der styrer ham, er en uskreven supermaksime der overtrumfer de fire andre: *Man må ikke sladre*.

Jeg tror egentlig nok at Bjarne Riis faktisk mener at alle de andre også var dopet. Det er derfor han på spørgsmålet: ”Hvordan har du det når du tænker tilbage til 1996?” svarer: ”Jeg har det godt. Jeg har det godt, jeg er stolt over mine resultater. Jeg ved godt at jeg ikke er kommet helt ærligt til dem, men jeg ved hvor meget jeg har kæmpet for det, og hvilket arbejde jeg har sat bag det.” Spørgsmål: ”Men er det en værdig Tour de France-vinder som var dopet?” BR: ”Nej, det er det nok ikke. Men det lader jeg jer om at bedømme”. Læg mærke til det lille *nok*. Han mener det ganske simpelt ikke.

Det gælder for alle konfliktier lige fra slagsmål i skolegården til mafiaekrigen i Chicago. Nok kæmper vi indbyrdes, men det skal det civile samfund ikke blande sig i; det er kun en sag mellem os (Cosa Nostra),

og vi sladrer aldrig hverken om venner eller fjender. Den der gør det, vil blive fældet ikke blot af modparten, men også af sine egne.

Ja, jeg er næsten sikker på at Bjarne Riis mener at de alle sammen var dopet, og at han altså vandt i en kappesstrid på lige vilkår. Det er jeg på grund af en lille fejllæsning som han lavede da han læste sit statement op. Han sagde: ”Ligesom alle de mennesker har jeg begået fejl i mit liv – eller: Ligesom alle andre mennesker har jeg begået fejl i mit liv, jeg har gjort ting som var og er forbudt, og som jeg tager det fulde ansvar for.” På papiret stod der det sidste, men han sagde først det han mente: ”Ligesom alle de mennesker har jeg...”. Han forudsætter (præsupponerer) altså at de andre i cykelsporten har begået de samme fejl som han selv. Denne lille fejllæsning er den værste retoriske fejl han laver på pressekonferencen.

Jeg var den bedste

Igen er det ven Grice. I modsriden mellem de fire Grice-maksimer og supermaksimen: *Man må ikke sladre*, klarer Riis sig med en *implikatur*. Han undertørstår (meddelelser per implikatur) det han mener, sælges at alle der kan forstå en halvkræder vise, forstår det uden at han siger det. Han siger: *Jeg var dopet; om de andre var det, ved jeg ikke; men jeg var den bedste*, folk opfatter: Alle var dopet. Ellers ville han jo ikke være den bedste.

Bjarne Riis er ikke nogen dårlig retoriker; tværtimod er han en meget dygtig og ærlig kommunikator som klarer det pinlige forhør med professionalisme. Han kommunikerer effektivt sine kontroversielle synspunkter uden at sige noget usandt og uden at sladre. Og han er konsistent i sine synspunkter: For sit CSC-hold har han indført 400 dopingtestes således at hans ryttere – siger han – ikke *kan* snyde. Moralten er at de ikke skal tage doping, ikke fordi det er forkert eller dumt, men fordi det bliver opdaget.

Umoralisk er kun det der kan opdages. Tillid er godt, kontrol er bedre. Man må ikke sladre. ■

Bjarne Riis' pressemøde om sit dopingmisbrug den 25. maj 2007

Atskrift af pressemødet fra <http://www.dr.dk/Sporten/Cykling/2007/05/25/163005.htm>

(...) Jeg har været en del af cykelsporten på godt og ondt stort set hele mit liv. Mest på godt, heldigvis. Jeg er glad og stolt for de resultater jeg har opnået, både som rytter og som holdleder. I dag, da står jeg frem som privatpersonen Bjarne Riis for at lægge fortiden bag mig og for at sikre at alt det gode arbejde jeg gør med mit hold i dag, ikke bliver forhindret. Og det har ikke været svært¹, skal jeg lige hilse og sige.

I øjeblikket er der en tendens til at gøre fortidens dumheder til den vigtigste debat i cykelsporten – i cykelsportens nutid. Det har jeg svært ved at forstå, både forstå og acceptere. Jeg har aldrig haft et behov for at bekende noget, og det kan jeg godt forstå at folk har haft svært ved at acceptere. Jeg har selv lagt den tid bag mig for længe siden, men det er selvfølgelig ikke ensbetydende med at alle andre skal have den samme opfattelse. De seneste ting der er sket i Tyskland, aktualiserede det igen, og nu er tiden kommet til at lægge kortene på bordet – så vi alle sammen kan komme videre. Jeg har selv været en rytter i den periode som i øjeblikket står til debat. Og jeg har været det på de vilkår der nu en gang var for sporten dengang. Jeg har gjort ting jeg har fortrudt. Og jeg ville ikke gøre det samme i dag. Det bedste man kan få ud af fortiden, det er at blive klogere. Og det kan jeg heldigvis sige at jeg er blevet.

Jeg har taget doping. Jeg har taget epo. Og det var i en periode/ -det var i den periode en del af min hverdag. Det tager jeg det fulde ansvar for. Jeg har selv købt det og indtaget det. Og i årene på Telekom var lægerne inde over i den forstand at de tænkte på vores sundhed, for at tingene ikke skulle tage overhånd. De har selvfølgelig også lavet fejl, ligesom os, men jeg er ked af at de skal hænges ud, for det er i sidste ende dig selv der skal tage ansvar. I sidste ende dig selv der som cykelrytter skal tage ansvar for at sige ja eller nej. Og det var vores eget ansvar, ingen andres. Jeg har løjet om nogle ting, over for andre, og på en måde også over for mig selv. Jeg har troet at fortid var fortid, men sådan er det ikke længere. Og det er måske også en god ting. På det plan vil jeg selvfølgelig gerne sige undskyld. Jeg kan heldigvis trøste mig med at de folk der kender mig og kender mig godt, de stoler på mig. Ligesom alle de mennesker har jeg begået fejl i mit liv/ - eller: Ligesom alle andre mennesker har jeg begået fejl i mit liv, jeg har gjort ting som var og er forbudt, og som jeg tager det fulde ansvar for. Det var mine valg og mine fejl. Det har været en del af en sport som heldigvis har udviklet sig enormt siden jeg var aktiv. Jeg er glad for at den udvikling er sket, og jeg kan også besvære at hvis den udvikling ikke var sket, så var jeg ikke en del af sporten i dag.

Men jeg vil ikke tage skraldet for de fejl andre har gjort. Og jeg kan i det mindste sige at jeg har reageret på en korrekt måde i forhold til de fejl der har været begået. Det kan alle på og omkring holdet bevidne – på det hold jeg har i dag. Jeg kan ikke lave en tilståelse på Iwans eller Tylers vegne. Hvis jeg skulle det, skulle det ske i dag, for i den forstand har jeg jo ikke noget at skjule. Men jeg kan ikke lave om på at der har været ryttere der har gjort noget på egen hånd. Det de har gjort, har været umuligt at kontrollere den gang. Det er det heldigvis ikke i dag, og i den forstand håber jeg at vi alle kan sove roligt om natten. (...)

Først og fremmest er jeg ked af at cykelsporten i dag, som forhåbentlig er ved at definere sig selv på en sund og holdbar måde, skal lide under at nogen har haft brug for at fortælle om fortiden – og dermed nedkaste hele sporten i skammekrogen. Jeg håber ikke at alle de nye, gode initiativer drukner i et misforstået forsøg på selvansagelse. Men én ting ligger fast: Jeg må tilstå at jeg ikke giver noget som helst for bekendelser der enten er titelskyndet af personlig fortjeneste eller behovet for at give andre skylden for de fejl de selv har begået. Jeg har altid selv taget ansvar for mit eget liv. Og de valg jeg har truffet som cykelrytter, har jeg truffet for mig selv og ingen andre. Lad dem der har brug for det, komme frem med deres personlige bekendelse, og lad os håbe at det tjener et ordentligt formål. Ellers tjener det ikke noget formål at stå frem. Jeg mener ikke at man skal stå frem bare for at stå frem.

Jeg vil ikke pege fingre ad nogen eller give andre ansvaret for de fejl jeg har begået. Jeg kan se mig selv i øjnene og være glad for at jeg i dag har et cykelhold hvor tingene foregår på andre præmisser. Jeg har været cykelrytter og truffet valg, nogle valg som i den forbindelse var ensbetydende med at jeg brød reglerne. Det hverken kan eller vil jeg forsvare i dag. Men jeg er glad for at tingene har ændret sig radikalt, og det er jeg heldigvis en del af. Alle taler om at der skal ryddes op; hvem er det virkelig der gør noget? Er det dem der kræver den daglige sensation for at sælge aviser eller bøger og kræver at alle høj som lav der har noget på samvittigheden, skal stå frem i lyset, så vores sport på ny skal se tilbage i stedet for at se fremad?

Jeg afsætter gerne midler, og jeg afsætter gerne de midler der kræves, til at vise at mit hold er rent, og at der ikke foregår noget der ikke tåler at blive testet lige præcis så mange gange det kræver, at underminere enhver tvivl. Men det vil jeg også have kredit for, og det skal også mine sponsorer have kredit for. Jeg vil ikke acceptere at mine ryttere ikke skal have en mulighed for at gøre tingene på den rigtige måde.

Jeg gør det her i dag fordi jeg vil have at sporten skal have den rigtige fremtid. Mine ryttere og ansatte kan være glade og stolte over deres arbejdsplads. Vores vigtigste sponsorer er blevet orienteret, og jeg er glad for den opbakning de har vist fra den side. Det var hvad jeg havde på hjertet lige nu.

¹ Her mener Bjarne Riis formentlig at det ikke har været let (red.).

Nr. 65 | 16. årgang | September 2007

RetorikMagasinet

THE CALL TO DUTY

JOIN

THE

ARMY

Amerikanske hvervekampagner
– fortællingen om den stolte
kriger

Interview med Flemming Toft
om tv-kommentatorens rolle

Allah Akbar – RetorikMagasinet
ser på religiøs retorik på arabisk
satellit-tv